

М. Ю. ОСІПОВ *

НАСІННЄВЕ РОЗМНОЖЕННЯ ГЛОДУ ОДНОМАТОЧКОВОГО

Уманський національний університет садівництва

Визначені строки заготівлі та періоди підготовки насіння глоду одноматочкового (*Crataegus monogyna* Jag.) до сівби в умовах Правобережного Лісостепу України. Установлено, що плоди глоду одноматочкового доцільно заготовляти на початку стадії побуріння й висівати їх відразу у ґрунт. Насіння стиглих плодів потрібно стратифікувати 9 місяців, попередньо обробивши сірчаною кислотою.

К л ю ч о в і с л о в а : глід одноматочковий, насіння, стратифікація, сходи.

При створенні штучних насаджень із деревних і чагарникових рослин значну увагу приділяють вирощуванню садивного матеріалу.

Глід одноматочковий є природним супутником дубових насаджень і присутність його у складі деревостанів позитивно впливає на ріст головної лісоутворювальної породи. Глід можна розмножувати різними способами, але на практиці найчастіше використовують насіннєвий спосіб. Насіння глоду має тривалий період фізіологічного спокою і при висіванні у ґрунт восени, як правило, дає сходи на другий-третій роки [1, 6 – 8].

Тривалість виходу насіння із стану фізіологічного спокою й підготовка його до проростання залежать від біологічних особливостей материнських рослин і навколишнього середовища. Деякі автори [4, 5] зазначають, що насіння, яке має тривалий фізіологічний спокій, потрібно стратифікувати упродовж червня-серпня.

Для сприяння проростанню насіння глоду обробляють сірчаною кислотою упродовж 12 годин і стратифікують 6 – 8 місяців [2, 3].

За дослідженнями А. А. Чаховського, Ю. Д. Шапіро та інших [9], для прискорення отримання сходів можна висівати недозрілі плоди глоду, при цьому ґрунтова схожість насіння збільшується на 30 – 40 %.

Метою дослідження є визначення строків заготівлі насіння глоду одноматочкового та методів його підготовки до висівання.

Досліди з підготовки насіння до висівання й вирощування сіянців глоду проводили у трьохкратній повторюваності у постійних і тимчасових розсадниках державних підприємств "Уманське лісове господарство", "Бершадське лісове господарство" та "Чечельницьке лісове господарство".

Насіння глоду заготовляли у серпні-вересні. Після збору плодів насіння відокремлювали від м'якоті. Просушували протягом 3 – 4 тижнів із систематичним перемішуванням через кожні 3 – 5 днів. Коли насіння набувало повітряно-сухого стану, його вважали підготовленим до зберігання. Насіння зберігали у скляних бутлях, дерев'яних ящиках і мішках. Перед засипанням у бутлі на зберігання насіння попередньо продезінфікували (10 % розчин марганцевокислого калію) і просушили. Насіння засипали з таким розрахунком, щоб у бутлі не залишилося повітря. Насіння, яке зберігалось в ящиках на стелажах у добре провітрюваному приміщенні, періодично перемішували (один раз на 10 – 15 днів).

Для визначення строку стратифікації глоду одноматочкового збирали плоди протягом 10 днів. Насіння розділяли на окремі дослідні партії й піддавали різним варіантам підготовки. Для стратифікації брали промитий річковий пісок. У першому варіанті стратифікацію проводили упродовж 3 місяців, у другому – 6 місяців, у третьому – 9 місяців. У четвертому варіанті перед стратифікацією упродовж 6 годин насіння обробляли 45 % розчином сірчаної кислоти з подальшою 9-місячною стратифікацією, у п'ятому – після такої самої обробки сірчаною кислотою насіння стратифікували упродовж 20 місяців. У шостому варіанті насіння зберігали у скляних бутлях упродовж 12 місяців із подальшою стратифікацією, у сьомому – плоди були зібрані у стані врожайної стиглості й висіяні у ґрунт. В останньому варіанті

* © М. Ю. Осіпов, 2011

насіння заготовляли у стадії фізіологічної стиглості у момент побуріння плодів і висівали їх у ґрунт восени на глибину 3 – 4 см.

Дослідження показали, що насіння глоду одноматочкового, стратифіковане протягом трьох і шести місяців, сходів не дало (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість сходів і ріст сіянців глоду одноматочкового залежно від тривалості стратифікації

Тривалість стратифікації	Кількість сходів		Висота сіянців, см					
	штук	%	5 – 10		11 – 15		16 і більша	
			штук	%	штук	%	штук	%
Стратифікація протягом 3 місяців	–	–	–	–	–	–	–	–
Стратифікація протягом 6 місяців	–	–	–	–	–	–	–	–
Стратифікація протягом 9 місяців	81 ± 6,5	32	9	11	44	55	28	34
6-годинна обробка насіння 45 % розчином кислоти і стратифікація протягом 9 місяців	126 ± 8,2	50	17	14	49	39	60	47
6-годинна обробка насіння 45 % розчином кислоти і стратифікація протягом 20 місяців	148 ± 11,7	59	30	20	42	28	77	52
Осіньне висівання насіння, яке зберіглося 12 місяців і стратифікувалося протягом 12 місяців	42 ± 7,0	17	15	35	27	65	–	–
Осіньне висівання насіння у стані врожайної стиглості без стратифікації	6 ± 1,5	2	–	–	6	100	–	–
Осіньне висівання насіння у стані побуріння	133 ± 5,5	53	9	7	41	31	85	62

Насіння, стратифіковане протягом 9 місяців, дало 32 % сходів, а оброблене кислотою і стратифіковане протягом 9 місяців дало 50 % сходів, із яких 47 % сіянців мали висоту 16 і більше сантиметрів. Насіння, оброблене кислотою і стратифіковане протягом 20 місяців, дало 59 % сходів, із них половина досягла висоти 15 і більше сантиметрів. Насіння, зібране у стані врожайної стиглості, після зберігання протягом 12 місяців і стратифікації протягом 12 місяців дало 17 % сходів. Насіння, зібране у стані врожайної стиглості і висіяне восени у ґрунт, дало 2 % сходів. В останньому варіанті насіння, висіяне у стані побуріння, дало 53 % сходів, з них 62 % до кінця вегетаційного періоду досягли середньої висоти 15 і більше сантиметрів.

Висновки. Для насінневого розмноження глоду одноматочкового доцільно заготовляти насіння у стані фізіологічної стиглості (на початку стадії побуріння) й висівати його відразу у ґрунт. Зібране насіння глоду у стані врожайної стиглості потрібно обробляти 45 % розчином сірчаної кислоти протягом 6 годин і стратифікувати протягом 9 місяців у промитому річковому піску.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бобереко Е. З. Интродуцированные боярышники в Белорусской ССР и перспективы их использования: автореф. дис. на соискание науч. ученой степени канд. биол. наук / Е. З. Бобереко. – Минск, 1967. – 27 с.
2. Гейдеман Т. С. Полезные дикорастущие растения Молдовы / Т. С. Гейдеман, Б. И. Иванова, С. И. Ляликов. – Кишинев, 1962. – 416 с.
3. Драговцев А. П. Боярышник – перспективная плодовая культура / А. П. Драговцев // Сад и огород. – 1959. – №12. – С. 47.
4. Исаченко Х. Н. Лесоводственные свойства главных и сопутствующих пород для создания государственных полезационных лесных полос / Х. Н. Исаченко. – М.-Л.: Гослесбумиздат, 1949. – С.42 – 43.
5. Качалов А. А. Деревья и кустарники / А. А. Качалов. – М.: Лесн. пром-сть, 1970. – С.86 – 89.
6. Мисник Г. Е. Производственная характеристика семян деревьев и кустарников городских насаждений / Г. Е. Мисник. – М.-Л., 1949. – 207 с.
7. Полетико О. М. Род 26. Боярышник – *Crataegus* L. / О. М. Полетико // Деревья и кустарники СССР. – М.-Л., 1954. – Т. 3. – С. 514 – 577.

8. Циновскис Р. Е. Интродуцированные и дикорастущие виды рода боярышник (*Crataegus* L.) в Прибалтике: автореф. дис. на соискание ученой. степени канд. биол. наук. / Р. Е. Циновскис. – Рига, 1972. – 29 с.

9. Чаховский А. А. Черноплодная рябина, облепиха и другие перспективные плодовые растения / А. А. Чаховский, Д. К. Шапиро, И. И. Чекалинская, Е. З. Бобереко – Минск.: Урожай, 1976. – 79 с.

Osipov M. Yu.

SEED REPRODUCTION OF *CRATAEGUS MONOGYNA* JACQ

Uman National University of Gardening

Terms of stocking up and periods of preparation of *Crataegus monogyna* seeds to sowing in conditions of the Right-bank forest-steppe of Ukraine are determined. It was established that the fruits of *Crataegus monogyna* must be stored up at the beginning of withering and it is necessary to sew them into soil at once. Seeds of the ripe fruits must be stratified for 9 months before their treatment with sulphuric acid.

Key words: *Crataegus monogyna*, seeds, stratification, plantlet.

Осипов М. Ю.

СЕМЕННОЕ РАЗМНОЖЕНИЕ БОЯРЫШНИКА ОДНОПЕСТИЧНОГО

Уманский национальный университет садоводства

Определены сроки заготовки и периоды подготовки семян боярышника однопестичного к посеву в условиях Правобережной Лесостепи Украины. Установлено, что плоды боярышника однопестичного целесообразно заготавливать в начале стадии побурения и высевать их сразу в почву. Семена спелых плодов нужно стратифицировать 9 месяцев, предварительно обработав серной кислотой.

Ключевые слова: боярышник однопестичный, семена, стратификация, всходы.

E-mail: osipov_michail@mail.ru

Одержано редколегією 19.03.2010 р.